
بسم الله الرحمن الرحيم

شرح جامع

روانشناسی شخصیت

«علوم تربیتی»

مولفان: عبدالرحیم شعبانی حاجی
ابراهیم نوری تیر تاشی- علی‌اکبر شریفی

انتشارات ارشد

پیشگفتار ناشر

خداوند بزرگ را شاکریم که فرصتی عنایت فرمود تا بتوانیم قدمی در جهت گسترش علم و فرهنگ کشور عزیزمان برداریم و مسیری هموار را در اختیار مخاطبان و داوطلبان علاقمند به ادامه تحصیل قرار دهیم. از آنجائی که درحوزه کتاب‌های درسی و کمک درسی کارشناسی ارشد کتاب‌های زیادی به رشته تحریر در آمده است با این حال وجود یک مجموعه جامع، دقیق، کامل و دارای رفرنس(منابع) مستند احساس می‌شود.

همیشه دغدغه داشتیم که ای کاش می‌شد تمامی منابع پراکنده و گاهاً دست نایافتنی کنکور در یک مجموعه به گونه‌ای جذاب و شیوا آماده می‌شد و همچنین سوالات دوره‌های قبل کنکور نیز به گونه‌ای تشریحی پاسخ داده می شدند، که خدشه‌ای بر آنها وارد نشود و خیال داوطلبان عزیز آنقدر آسوده باشد که اطلاعات مندرج در پاسخنامه‌ها را برای بهره‌گیری در آزمون خود بکار گیرند. این کار با یاری خداوند بزرگ و همکاری نخبه‌ترین دانشجویان و اساتید کشور در انتشارات ارشد هماهنگ گردید و در تمامی مقاطع تحصیلی از کاردانی به کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در حوزهٔ آزمون‌های سراسری – آزاد و پیام نور بسته‌های آموزشی که شامل کتاب‌های بانک سوالات و کتاب‌های شرح جامع درس آماده گردید. در تهیه مجموعه‌های فوق‌الذکر از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد که حائز رتبه‌های تک رقمی کنکور می‌باشند، استفاده کرده‌ایم، تا شما عزیزان بتوانید در راستای افزایش توان علمی خود در جهت نیل به مقصود خویش نایل آیید. بدون تردید می‌توان گفت که برای اولین بار در نظام آموزشی کشور مجموعه‌ای به این سبک عرضه می‌شود که در کیفیت و کمیت بی‌نظیر بوده و تمامی نیازهای داوطلبان عزیز را پوشش داده است. امید است که استفاده از این مجموعه عزیزان را در جهت موفقیت در آزمون یاری رسانده باشد. در پایان لازم به ذکر است که بی نقصی محض از آن خداوند متعال می‌باشد، بنا براین از تمامی خوانندگان و داوطلبان عزیز خواهشمندیم نظرات سازنده خود را در مورد این کتاب به سایت انتشارات ارشد اعلام نمایند تا ما را در جهت هر چه بهتر آماده کردن این محصولات یاری رسانند.

با تشکر

ناشـــــر

www.arshadbook. ir

پیشگفتار مؤلفان

به نام خداوند جان و خرد

کزین برتر اندیشه برنگذرد

شکر و سپاس خداوند عزوجل را که این فرصت را بدین گونه در اختیار نگارنده قرار داده است تا قدمی کوتاه در جهت آگاهی و رشد والای دانش پژوهان عزیز رشته راهنمایی و مشاوره بردارد.

در سالهای اخیر در راستای سیاست گسترش تحصیلات تکمیلی بر تعداد نگارش کتابهای آموزشی در رشته‌های مختلف تحصیلی افزوده شده است و از این منظر لزوم کتابی کامل و جامع که از جدیدترین منابع موجود گردآوری شده باشد بیش از پیش احساس می شد.

از این رو نگارنده با تدوین کتاب موجود و استفاده از منابع موجود و همچنین استفاده از رفرنس دهی دقیق سؤالات آزمون‌ها که خود شیوه‌ی نو در بکارگیری هر چه بهتر دانش پژوهان از کتاب‌های دانشگاهی است، سعی بر آن داشت تا گامی مؤثر در جهت پیشرفت علمی و پیشبرد اهداف دانش پژوهان عزیز بردارد.

امیدواریم که دانش پژوهان عزیز ما بتوانند بهره لازم و کافی را از کتاب حاضر داشته باشند و پیشنهاد و انتقادات خود را در راستای بهبود کیفیت کتاب موجود با نگارنده در میان بگذارند.

با سپاس

عبدالرحیم شعبانی حاجی، ابراهیم نوری تیرتاشی،

علی اکبر شریفی

فهرست مطالب

عنوان **صفحه**

پیشگفتار ناشر .....

پیشگفتار مؤلف.....

فصل اول: روان‌شناسی شخصیت

۱- تعریف شخصیت ۱۳

۲- سه جنبه‌ی شخصیت..... ۱۳

۳- پژوهش در مطالعه شخصیت..... ۱۴

۴- سنجش شخصیت..... ۱۵

خلاصه فصل..... ۱۷

فصل دوم: نظریه فروید

۱- مقدمه ۲۳

۲- غرایز..... ۲۳

۳- سطوح شخصیت ۲۳

۴- ساختار شخصیت (نهاد، من، فرامن)..... ۲۴

۵- اضطراب..... ۲۴

۶- مکانیزم های دفاعی (برای دفاع در مقابل اضطراب)..... ۲۵

۷- مراحل رشد روانی – جنسی ۲۶

خلاصه فصل..... ۲۹

فصل سوم: نظریه روابط شیء

۱- مقدمه ۴۱

۲- هینزکوهات..... ۴۱

۳- اوتوکرنبرگ..... ۴۱

۴- ملانی کلین..... ۴۲

۵- مارگارت ماهلر..... ۴۲

۶- نظریه دلبستگی جان بالبی..... ۴۲

۷- هینز هارتمن ۴۳

خلاصه فصل..... ۴۴

فصل چهارم: نظریه یونگ

۱- مقدمه ۴۹

۲- ساختارشخصیت..... ۵۰

۳- مراحل رشد شخصیت..... ۵۲

۴- رشد و شکفتگی شخصیت و عوامل آن ۵۲
۵- تفرد (فردیت) ۵۳
۶- تیپ‌های روان‌شناختی ۵۴
خلاصه فصل ۵۶

فصل پنجم: نظریه هنری موری(Henry murry)

۱- مقدمه ۶۵
۲- نیروهای تحرکی شخصیت ۶۶
۳- نیازها (انگیزش رفتار) ۶۶
۴- تقسیم بندی نیازها ۶۶
۵- رشد شخصیت در کودکی ۶۸
۶- سه بخش اساسی شخصیت ۶۹
خلاصه فصل ۷۰

فصل ششم: نظریه آلفرد آدلر (۱۹۳۷- ۱۸۷۰)

۱- مقدمه ۷۷
۲- اصول مهم نظریه‌ی آدلر ۷۷
۳- سبک زندگی ۷۸
۴- ترتیب تولد ۷۹
خلاصه فصل ۸۰

فصل هفتم: نظریه هورنای

۱- نظریه نیازهای نابهنجار ۸۷
۲- اضطراب بنیادی (اساس روان رنجوری) ۸۸
۳- نیازهای روان رنجور ۸۸
۴- خود انگاره آرمانی ۸۹
۵- روان‌شناسی زنانه ۹۰
خلاصه فصل ۹۱

فصل هشتم: نظریه سالیوان

۱- مقدمه ۹۹
۲- معنی شخصیت ۹۹
۳- تنیدگی و دلواپسی ۹۹
۴- ساخت شخصیت ۹۹
۵- مراحل رشد شخصیت ۱۰۰
خلاصه فصل ۱۰۲

فصل نهم: نظریه اریک فروم

۱- مقدمه ۱۰۹
۲- تعارض بنیادی آدمی (آزادی دربرابر امنیت) ۱۰۹
۳- مکانیزم‌های روانی برای بازیافتن امنیت ۱۰۹
۴- رشد شخصیت درکودکی ۱۱۰

۵- شش نیاز روان شناختی ۱۱۰
۶- تیپ‌های منش ۱۱۱
خلاصه فصل ۱۱۴

فصل دهم: نظریه اریک اریکسون

۱- مقدمه ۱۲۱
۲- مراحل روانی اجتماعی رشد و نیرومندی‌های بنیادی ۱۲۱
۳- تصور اریکسون از ماهیت انسان ۱۲۳
خلاصه فصل ۱۲۵

فصل یازدهم: نظریه‌ی تیپ (سنخ شناختی)

۱- مقدمه ۱۳۱
۲- طبقه‌بندی کرچمر ۱۳۱
۳- طبقه‌بندی شلدون ۱۳۲
خلاصه فصل ۱۳۳

فصل دوازدهم: نظریه آلپورت

۱- نظریه صفات (خصال) آلپورت (روانشناسی فردی) ۱۳۹
۲- ماهیت شخصیت ۱۳۹
۳- ویژگی صفات (خصال) از دید آلپورت ۱۴۰
۴- خودمختاری کارکردی انگیزه‌ها ۱۴۱
خلاصه فصل ۱۴۴

فصل سیزدهم: نظریه ریموند کتل (نظریه پرداز صفات)

۱- مقدمه ۱۵۱
۲- رویکرد کتل به صفات شخصیت ۱۵۱
۳- انواع صفات ۱۵۱
۴- مراحل رشد شخصیت ۱۵۲
خلاصه فصل ۱۵۴

فصل چهاردهم: نظریه هانس آیزنک

۱- مقدمه ۱۶۱
۲- ساخت شخصیت ۱۶۱
۳- تیپ‌های شخصیت ۱۶۱
۴- مبنای زیستی شخصیت ۱۶۲
خلاصه فصل ۱۶۳

فصل پانزدهم: دیگر نظریه‌های صفات

۱- نظریات مک کری و پل کوستا: الگوی پنج عاملی ۱۶۹
۲- آرنولد باس و رابرت پلامین: نظریه خلق و خو ۱۶۹
خلاصه فصل ۱۷۱

فصل شانزدهم: نظریه آبراهام مازلو (نظریه‌های انسان‌گرایی)

۱- مقدمه ۱۷۷
۲- رشد شخصیت: سلسله مراتب نیازها ۱۷۷
۳- ویژگی نیازها ۱۷۸
۴- نیازهای شناختی ۱۷۹
۵- نیازهای هنر شناختی ۱۷۹
خلاصه فصل ۱۸۱

فصل هفدهم: نظریه راجرز

۱- مقدمه ۱۸۹
۲- میدان پدیداری ۱۸۹
۳- خودشکوفایی (روند شخصیت) ۱۸۹
۴- هماهنگی خویشتن ۱۹۰
۵- رشد خود درکودکی ۱۹۰
خلاصه فصل ۱۹۲

فصل هجدهم: نظریه اسکینر

۱- مقدمه ۱۹۹
۲- تقویت: پایه رفتار ۱۹۹
۳- رفتار پاسخگر ۱۹۹
۴- رفتار کنشکر ۲۰۰
۵- برنامه‌های تقویت ۲۰۰
۶- کاربردهای شرطی سازی کنشگر (عامل) ۲۰۱
خلاصه فصل ۲۰۳

فصل نوزدهم: نظریه بندورا

۱- مقدمه ۲۰۹
۲- سرمشق گیری: اساس یادگیری مشاهده‌ای ۲۰۹
۳- بازداری زدایی ۲۰۹
۴- فرایندهای یادگیری مشاهده‌ای ۲۱۰
۵- خود ۲۱۰
۶- کارآیی شخصی ۲۱۱
خلاصه فصل ۲۱۳

فصل بیستم: نظریه جولیان راتر

۱- مقدمه ۲۲۱
۲- نظریه یادگیری اجتماعی ۲۲۱
۳- مفاهیم اصلی ۲۲۱
۴- نیازهای روانی ۲۲۲
۵- منبع کنترل (مکان کنترل) ۲۲۳
۶- اعتماد میان فردی ۲۲۳
خلاصه فصل ۲۲۴

فصل بیست و یکم: نظریه جورج کلی

۱- مقدمه ۲۲۹
۲- نظریه سازه شخصی ۲۲۹
۳- یازده اصل تبعی ۲۳۰
۴- تصورکلی از ماهیت انسان ۲۳۱
خلاصه فصل ۲۳۳

فصل بیست و دوم: نظریه کرت لوین

۱- ساخت شخصیت ۲۴۱
۲- حرکت و ارتباط ۲۴۲
۳- تحرک شخصیت ۲۴۲
۴- رشد و تحول شخصیت ۲۴۳
خلاصه‌ی فصل ۲۴۴

فصل بیست و سوم: نظریه گاردنر مورفی

۱- مقدمه ۲۴۹
۲- تشکیل و تحول شخصیت ۲۴۹
۳- رشد شخصیت ۲۴۹
۴- تنیدگی ۲۵۰
خلاصه فصل ۲۵۱

فصل بیست و چهارم: نظریه گروهی مورنو

۱- مقدمه ۲۵۷
۲- سه اصل مهم نظریه ی مورنو ۲۵۷
۳- رابطه‌ی فرد و اجتماع ۲۵۷
خلاصه فصل ۲۵۸

فصل بیست و پنجم: نظریه ارگانیسمی گلداشتاین

۱- ساخت ارگانیسم ۲۶۳
۲- نقش ۲۶۳
۳- اقسام رفتار ۲۶۳
۴- عوامل محرک ارگانیسم ۲۶۳
خلاصه فصل ۲۶۴

فصل بیست و ششم: نظریه انگیزه و پاسخ دالارد و میلر

۱- مقدمه ۲۶۹
۲- ساخت شخصیت ۲۶۹
خلاصه فصل ۲۷۰

فصل بیست و هفتم: نظریه نواربابریک

۱- مقدمه ۲۷۵
۲- دیویدمک کللند: نیازپیشرفت ۲۷۵

۳- ماروین زاکرمن: هیجان خواهی ۲۷۶
۴- مارتین ای، پی سلیگن: درماندگی آموخته شده ۲۷۷
۵- جولیان راتر: مکان کنترل ۲۷۸
۶- نیکولو ماکیاول: شخصیت ماکیاولی ۲۷۸
۷- ماتیوز: شخصیت نوعA ۲۷۸
۸- آدورنو: شخصیت اقتدار طلب یانوع F ۲۷۸
خلاصه فصل ۲۷۹

فصل اول

شخصیت

عناوین اصلی

- تعریف شخصیت
- سه جنبه شخصیت
- پژوهش در مطالعه شخصیت
- سنجش شخصیت
- خلاصه فصل

فصل اول

روان‌شناسی شخصیت

۱- تعریف شخصیت

روان شناسی شخصیت به آنچه معمولاً درباره انسان صادق است، یعنی ماهیت انسان و تفاوت‌های فردی علاقمند است. اگر چه روان شناسان شباهت‌های موجود بین افراد را قبول دارند، توجه آن‌ها بیشتر به تفاوت‌های فردی افراد از یکدیگر معطوف است. تعریف واحدی از شخصیت وجود ندارد و اختلاف در تعریف شخصیت ناشی از نظریه‌های گوناگونی است که صاحبان آن نظریه‌ها درباره درباره چگونگی تشکیل و تحول شخصیت و مفاهیم انگیزشی آن دارند، و جهت‌گیری‌های شخصیت ناشی از اعتقاد نظریه‌پرداز در مورد ماهیت انسان است.

۲- سه جنبه‌ی شخصیت

- وقتی مفهوم شخصیت به معنای وسیع مورد نظر باشد، طبعاً مفهوم خوی، مزاج و استعداد را که مبین سه جنبه‌ی خاص است در بر می‌گیرد:

- **استعداد**: ابزارها یا مکانیزم‌هایی که در یک عمل به کار می‌افتند را استعداد می‌گویند.
- **مزاج**: به طرز گسترش یک عمل، جنبه‌ی نیرودهی آن، پویایی صوری آن، سرعت، نظم و شدت یک عمل را جنبه‌ی مزاجی شخصیت می‌گویند.
- **انگیزش**: به معنای عمل از جهت مبنایی که دارد یا هدفی را دنبال می‌کند را انگیزش می‌گویند.

مزاج در حکم مطمئن ترین و ریشه دار ترین زمینه های فطری شخصیت است. درحالی که استعداد ها و بیشتر از آن در مورد انگیزش‌ها باید تأثیر و نفوذ یادگیری یا رویدادهای محیطی را مورد توجه قرار داد.

- در مطالعه شخصیت بایستی به پنج حوزه‌ی آن توجه کرد:

- **ساختار**: مفهوم ساختار به جنبه‌های پایدارتر شخصیت اطلاق می‌شود و در واقع سنگ بنا و استخوان‌بندی شخصیت هستند.
- **فرایند**: به جنبه‌ی پویایی شخصیت از جمله انگیزه‌ها اشاره دارد. این مفاهیم به جنبه‌های فرایندی رفتار انسان دلالت دارد.
- **رشد و نمو**: به اینکه انسان چگونه به صورت یک انسان ویژه در می‌آید اشاره دارد.
- **آسیب شناسی**: به ماهیت و علل کنش ناسازگارانه شخصیت اشاره دارد.
- **تغییر**: این که افراد چگونه تغییر می‌کنند و چرا بعضی اوقات در برابر تغییر مقاومت می‌کند اشاره دارد.

- جایگاه شخصیت در تاریخ روان شناسی: روان شناسی به صورت یک علم مستقل و عمدتاً آزمایشی، از ترکیب اندیشه‌هایی از فلسفه و فیزیولوژی پیدا شده است. تولد این رشته توسط ویلهلم وونت در آزمایشگاه روان شناسی پدید آمد.

- **مطالعه هشیاری**: که با مطالعه ویلهلم وونت آغاز شد و فرایندهای ذهنی هشیار را مورد مطالعه قراردادند.
- **مطالعه رفتار**: که با کار واتسون شروع شد و فقط رفتار آشکار و نه هشیاری را موضوع موجه و مجاز روان شناسی می‌دانستند.
- **مطالعه ناهشیار**: با کار فروید و بر اساس مشاهده بالینی بیمارانش شروع شد.

با این حال تعریف واحدی از شخصیت وجود ندارد و آلپورت بیش از ۵۰ تعریف ازشخصیت را جمع آوری کرده است. آسانترین شیوه برای توصیف شخصیت این است که هر یک از جهت‌گیری عمده و مهم را عرضه کنیم و بعد ببینیم که هر کدام از آن‌ها اصطلاح شخصیت را چگونه تعریف می‌کنند.

از نظر ریشه‌ای کلمه شخصیت برابر معادل کلمه personality انگلیسی است و درحقیقت از ریشه لاتین persona گرفته شده که به معنی نقاب یا ماسکی بود که در یونان و روم قدیم بازیگران تئاتر برچهره می‌زند.

۳- پژوهش در مطالعه شخصیت

- در پژوهش شخصیت عمدتاً دو رویکرد وجود دارد که عبارتند از: رویکرد فردنگر و رویکرد قانون نگر

- **رویکرد فردنگر**: مستلزم مطالعه عمیق تعداد کمی از آزمودنی‌هاست به طور کلی در رویکرد فردنگر هدف درمانی است و هدف دیگر بدست آوردن بینش کلی درباره شخصیت انسان است.
- **رویکرد قانون نگر**: متضمن مقایسه و تحلیل تفاوت‌های آماری در میان نمونه‌های بزرگ آزمودنی است و هدف این رویکرد تعمیم دهی است.

- سه روش عمده در پژوهش شخصیت:

الف) روش بالینی: روش بالینی عمده مورد پژوهی است و علاوه بر این، روش‌هایی مانند آزمون‌ها، مصاحبه‌ها و تحلیل رویاها هستند که برای یافتن سرنخ‌هایی از مشکلات هیجانی بیماران به جستجوی گذشته و حال آن‌ها می‌پردازد از معایب این روش این است که داده‌های بدست آمده بیشتر ذهنی هستند و عمدتاً ناهشیار و به تجربه‌های اولیه‌ی زندگی مربوط می‌شوند و رویکردهای روان کاوی و نوروان کاوی از آن استفاده می‌کنند.

ب) روش آزمایشی: در روش آزمایشی متغیر مستقل را دستکاری می‌کنند و متغیرهای مزاحم را کنترل یا حذف می‌کنند تا اثر آنرا برروی متغیر وابسته مشاهده کنند. محدودیت‌های این روش این است که اولاً برخی از جنبه‌های شخصیتی را به دلیل ایمنی و اخلاقی نمی‌توان مورد آزمایش قرار داد و ثانیاً رفتار آزمودنی به علت مورد مشاهده بودن نه به خاطر دستکاری متغیر مستقل تغییر می‌کند.

ج) روش همبستگی: در این روش پژوهشگران به روابط موجود بین متغیرها می‌پردازند و پژوهشگران به جای دستکاری متعیر مستقل به نشانه های موجود می‌پردازند و مقیاس آماری همبستگی عمده ضریب همبستگی است. محدودیت عمده روش همبستگی به علت و معلول مربوط می‌شود، برای پیش‌بینی کردن رفتار در دنیای واقعی ضریب همبستگی رضایت بخش است.

۴- سنجش شخصیت

سنجیدن چیزی یعنی ارزیابی آن، سنجش شخصیت به حوزه اصلی کاربرد روان‌شناسی در مسایل مورد علاقه دنیای واقعی است. شیوه‌های سنجش از نظر درجه عینیت یا ذهنیت با یکدیگر فرق دارند. بهترین شیوه‌های سنجش شخصیت از سه اصل پیروی می‌کند. میزان کردن، پایایی و اعتبار

- **میزان کردن:** میزان کردن مستلزم همسانی شرایط و شیوه‌های اجرای یک آزمون است. اگر بخواهیم عملکرد افراد مختلف را در یک آزمون مقایسه کنیم، همه آن‌ها باید آن آزمون را در شرایط یکسان انجام دهند. به همه افرادی که آزمون را انجام می‌دهند باید دستور عمل یکسانی داده شود، مقدار زمان یکسانی برای پاسخدهی داشته باشند و در محیطی یکسان یا کاملا مشابه قرار داده شوند.
- **پایایی:** پایایی مستلزم همسانی پاسخ به یک ابزار سنجش است. اگر شما آزمون یکسانی را در دو روز مختلف انجام دهید و دو نمره بسیار متفاوت بگیرید این آزمون را نمی‌توان پایا دانست، زیرا نتایج آن ناهمسان بوده است. برای تعیین پایایی یک آزمون قبل از اجرای آن چندین شیوه وجود دارد. روش بازآزمایی، روش هم ارزسازی (این روش گرانتر و وقت گیرتر از روش بازآزمایی است). و روش دو نیمه کردن (این سریعترین روش است).
- **اعتبار**: اعتبار به معنی آنست که آیا یک ابزار سنجش آنچه را که در نظر دارد می‌سنجد یا خیر.

روش‌های سنجش

هدف‌های کلی سنجش شخصیت، فراهم کردن توصیف معتبری از شخصیت و رفتار اشخاص و انجام پیش بینی‌های درست از اعمال آینده آنان است. روش‌های سنجش شخصیت و ابزارهای آن شامل مشاهدات، مصاحبه‌ها، پرسشنامه‌های زندگینامه‌ای (مطالعه‌ی زندگینامه‌ای) ، فهرست مطابقه، مقیاس‌های درجه بندی، آزمون‌های توانایی‌های ذهنی، پرسشنامه‌های شخصیت، فنون فرافکن و حتی مقیاس‌های ادراکی و حرکتی و روانی، فیزیولوژیکی هستند .

- **مشاهده**: مشاهده‌های انجام شده به منظور سنجش شخصیت می‌تواند کنترل شده یا نشده باشد. برنامه‌ریزی بیشتر و آماده‌سازی‌های جامعتر درباره اینکه چه چیزی را مورد مشاهده قرار دهیم و داده‌ها را چگونه ثبت کنیم در مقوله مشاهده کنترل شده قرار می‌گیرند.
- **مصاحبه**: مصاحبه عبارت از تبادل کلامی رودررو، که در آن یک شخص می‌کوشد تا اطلاعات یا اظهار عقیده‌ای یا باوری را از فرد دیگر به دست آورد. مصاحبه که یکی از مرسوم‌ترین فنون ارزیابی روانشناختی در زمینه‌های بالینی و استخدامی است. اگر به وسیله مصاحبه کننده با تجربه و ماهری انجام گیرد می‌تواند اطلاعات فراوانی درباره اعمال فرد در موقعیت‌های خاص و احساس او درباره اشخاص یا اشیای خاص فراهم آورد.
- **چک لیست**: عبارت است از فهرستی مرکب از کلمات. عبارات یا اظهاراتی که برخی ویژگی‌های شخصی یا رفتارهای شخص مورد ارزیابی را توصیف می‌کند. اجرا کننده که ممکن است خود شخص باشد یا کسی دیگر، با علامت مشخص می‌کند که کدام یک از موارد داخل فهرست وضعیت او را توصیف می‌کند.
- **مقیاس درجه بندی:** در زمینه‌های بهداشت روانی، آموزشی و استخدامی مقیاس‌های درجه بندی از نظر رواج و کاربرد با چک لیست قابل مقایسه‌اند. این روش در اواخر قرن نوزدهم به وسیله فرانسیس گالتون به جامعه تحقیقات علمی معرفی شد. یک چک لیست در واقع یک مقیاس درجه بندی دو مقوله‌ای است. اما یک مقیاس درجه بندی اصیل، به پنج یا هفت مقوله مقیاس بندی شده بسط پیدا می‌کند.

- **پرسش‌نامه‌های خود سنجی یا عینی:** پرسشنامه‌های خودسنجی از جمله رایجترین شیوه‌های پژوهش به کار رفته در شخصیت است. رویکرد پرسشنامه خود سنجی به این صورت است که از افراد می‌خواهند با پاسخ دادن به سوال‌هایی درباره رفتار و احساس‌هایشان در موقعیت‌های گوناگون در باره خودشان گزارش دهند. این آزمون‌های نوشتاری شامل موادی هستند که به نشانه‌های بیماری، نگرش‌ها، تمایلات، ترس‌ها و ارزش‌ها می‌پردازند. پرسشنامه‌های خود سنجی که وسیعاً به کار برده می‌شوند. عبارتند از: پرسشنامه شخصیت چند وجهی مینه سوتا (MMPI) و پرسشنامه روانی کالیفرنیا (PI) و پرسشنامه شانزده عاملی کتل، البته پرسشنامه‌ها محدودیت‌هایی دارند که عبارتند از :

- ایهام موقعیت توصیف شده
- پنهان کاری
- بازخوردهای پاسخ‌دهی به نحوه ارائه سوال‌ها وابسته است.

- **شیوه‌های فرافکن:** آزمون‌های فرافکن شخصیت، عمدتاً توسط روان شناسان بالینی برای کار با اشخاصی که از نظر هیجانی آشفته هستند ساخته شده است. آزمون‌های فرافکن با الهام از تأکید زیگموند فروید بر اهمیت ناهشیار، سعی دارند بخش نادیدنی شخصیت ما را کاوش کنند.

- تعداد آزمون‌های موجود در زمینه فرافکنی و عدم تجانس آن‌ها طبقه‌بندی آن‌ها را مشکل ساخته است. قدیمی‌ترین طبقه‌بندی‌ها در این زمینه طبقه‌بندی فرانک است، که آزمون‌ها را برحسب کاربردکنشی آن‌ها به ترتیب زیر تقسیم کرده است:

- **آزمون‌های تشکیلی:** در این آزمون‌ها آزمودنی باید ساخت یا سازمانی در لوازمی سازمان نا یافته و منعطف برپاکند. (مثل تست رور شاخ و تصاویر ابرهای اشترن)
- **آزمون‌های ساختمانی:** در آن‌ها آزمودنی باید بر پایه لوازمی معین ساختمان‌های وسیعتری بنا کند. (مثل تست موزائیک لونفلند و تست‌های عروسک بازی ؛ خیمه شب بازی و نمایش)
- **آزمون‌های تعبیری:** در آن‌ها آزمودنی باید به تعبیر تجربه یا تشکلی که معنایی عاطفی دارد بپردازد مانند تست اندر یافت موضوع یا ناکامی روز نزویگ
- **آزمون‌های پالایشی:** که در آن‌ها آزمودنی تحت تأثیر محرک، واکنشی عاطفی از خود برون می‌ریزد (مثل تست نقاشی با انگشت، بازی، نمایش فیلم و غیره
- **آزمون‌های ره شکسته:** که در آن‌ها شخصیت آزمودنی بر اثر پیچ و خمی که بر وسیله ارتباط اجتماعی قراردادی وارد می‌آورد آشکار می‌گردد. (خط شناسی و غیره)

خلاصه فصل

روان شناسی به صورت رسمی در سال ۱۸۷۹ توسط ویلهلم وونت آغاز شد. شخصیت را می‌توان به صورت مجموعه‌ی بادوام و بی‌نظیر ویژگی‌هایی تعریف کرد که ممکن است در موقعیت‌های مختلف تغییر کند.

روش‌های عمده‌ی پژوهش شخصیت عبارتنداز: روش بالینی، روش آزمایشی و روش همبستگی، که در این بین روش آزمایشی از عینیت بیشتری برخوردار است.

شخصیت نیز مثل مواردی بسیار، قابل سنجش است و روش‌های مختلفی برای سنجش شخصیت وجود دارد و در تمام این موارد باید سه اصل میزان کردن پایانی و اعتبار رعایت شود.

شیوه‌های سنجش مختلفند از جمله مشاهده، مصاحبه، چک لیست، مقیاس درجه‌بندی ،پرسشنامه، خود سنجی و آزمون‌های فرافکن. رایجترین وسیله سنجش شخصیت، پرسشنامه‌های خودسنجی هستند.

کلید واژه

- **شخصیت**: ویژگی‌هایی که الگوهای ثابت رفتاری را در انسان نشان می‌دهد.
- **ساختار**: در نظریه‌ی شخصیت، مفهومی است که برای جنبه‌های مداوم و با ثبات شخصیت به کار برده می‌شود.
- **فرایند**: مفهومی است که جنبه‌های انگیزشی یک نظریه‌ی شخصیت را بیان می‌کند.
- **اعتبار**: به معنی آنست که آیا یک ابزار سنجش آنچه را که در نظر دارد می‌سنجد یا خیر.
- **پایایی**: همسانی پاسخ به یک ابزار سنجش

نکات کلیدی

- روان شناسی شخصیت به بررسی ماهیت انسان می‌پردازد و بر تفاوت‌ها و تمامیت فرد تأکید دارد.
- نظریه‌های شخصیت در پی پاسخگویی به سوال‌هایی چون، چه چیز (ساختار)، و چگونه (رشد و تحول) است و نیز سوال‌هایی در مورد ماهیت آسیب شناسی و تغییر شخصیت مطرح می‌کند.
- مطمئن‌ترین و ریشه‌دارترین زمینه‌ی فطری شخصیت مزاج است.
- به ترتیب زمینه‌های شخصیت از بیشترین به کمترین تحت تأثیر یادگیری هستند عبارتند از: انگیزش، استعداد و مزاج.
- هدف اصلی رویکرد فردنگر درمانی است و هدف اصلی رویکرد قانون نگر تعمیم دهی است.
- روش بالینی عمده مورد پژوهشی است که در نظریه‌های روانکاوی و نوروان کاوی از آن استفاده می‌شد.
- هدف کلی سنجش شخصیت، فراهم کردن توصیف معتبری از شخصیت و رفتار اشخاص و انجام پیش بینی درست از اعمال آینده آنان.
- پرسشنامه‌های خودسنجی از جمله رایجترین شیوه‌های پژوهش به کار رفته در شخصیت است.
- آزمون‌های فرافکن با الهام از تأکید زیگموند فروید بر اهمیت ناهشیار، سعی دارند، بخش نادیدنی شخصیت ما را کاوش کنند.
- سریعترین روش برای تعیین پایایی یک آزمون، روش دو نیمه کردن است.

تست‌های آخر فصل

۱- بسیاری از مردم به راحتی توصیف‌های کلی شخصیت را در مورد ویژگی‌های شخصیتی خود صادق دانسته و آن را معتبر می‌دانند. کدام یک از مفاهیم زیر واقعیت فوق را تبیین می‌کند؟ (آزاد ۸۱)

۱) اثر زایگارنیک ۲) اثر بارنوم ۳) اثر هاله‌ای ۴) اثر گارسیا

۲- اگر یک آزمون شخصیت را برروی گروه خاصی در چند نوبت اجرا کنیم و هر بار نتایج بدست آمده متفاوت باشند ازمون فوق فاقد ..... . است. (آزاد ۸۲)

۱) تجانس ۲) همسانی ۳) روائی درونی ۴) پایائی

۳- مهم‌ترین ایرادی که بر روش‌های فرافکن در ارزیابی شخصیت وارد است این است که: (آزاد ۸۳)

۱) این روش‌ها بیشتر بر زمینه‌های ذاتی شخصیت تمرکز دارند. ۲) روش‌های فرافکن برزمینه های اجتماعی شخصیت تأکید دارند.
۳) این روش‌ها از نظر روایی و پایایی دچار مشکلات جدی هستند. ۴) روش‌های فرافکن را نمی‌توان مورد تجزیه و تحلیل آماری قرارداد.

۴- در ارزشیابی شخصیت با آزمون‌های فرافکن کدام جنبه از شخصیت فرد وارسی می‌شود ؟ (آزاد ۸۴)

۱) عمومی ۲) ناهشیار ۳) هشیار ۴) خصوصی

۵- روش مطالعه‌ی زندگی نامه‌ای برای بررسی بنیادی کدام زمینه در روانشناسی مورد استفاده قرار می‌گیرد؟ (سراسری ۷۸)

۱) ادراک ۲) یادگیری ۳) شخصیت ۴) هوش

۶- تست اندریافت موضوع برای بررسی شخصیت از طریق چه مکانیزمی است ؟ (سراسری ۷۸)

۱) جبران ۲) دوسوگرایی ۳) فرافکنی ۴) عقلی سازی

۷- کدام جنبه از شخصیت تحت تأثیر یادگیری است؟ (سراسری ۸۱)

۱) هیجان ۲) انگیزش ۳) مزاج ۴) خوی

۸- معمولاً جهت‌گیری نظریه‌های شخصیت به ..... بستگی دارد؟ (سراسری ۸۲)

۱) دیدگاه نظریه پرداز شخصیت درباره ماهیت انسان ۲) روح زمان حاکم در دوره‌ای که نظریه رواج یافته است.
۳) قابلیت تبیین و نحوه ی ارزیابی نظریه های مطرح شده ۴) نحوه‌ی تعامل‌هایی که فرد با افراد خانواده و اطرافیان خود داشته است.

۹- کدام یک از موارد زیر از جمله علل وجوداختلاف در نظریه‌های شخصیت نیست؟ (سراسری ۸۲)

۱) نوپا و جوان بودن علم روانشناسی ۲) پیچیدگی موضوع شخصیت در انسان
۳) سلیقه‌های شخصی نظریه‌پرداز در بیان مسائل ۴) شرایط تاریخی و اجتماعی شکل‌گیری نظریه‌ها

۱۰- کدام ابزار برای سنجش شخصیت بیشترین کاربرد را دارد؟ (سراسری ۸۳)

۱) مشاهده ۲) پرسشنامه ۳) آزمون‌های فرافکن ۴) داده‌های فیزیولوژیکی

۱۱- اگر هر فرد شخصیتی منحصر به فرد و یگانه دارد، در این صورت وجود نظریه‌های شخصیت چه توجیهی دارد؟ (سراسری۸۴)

۱) افراد آدمی با وجود منحصر به فرد بودن شباهت‌هایی نیز با هم دارند.
۲) اصولا نظریه های شخصیت منکر وجود تفاوت‌ها در افراد آدمی نیستند.
۳) نظریه‌ها وضع می‌شوند بدون آنکه توجهی به شباهت های انسان ها داشته باشند.
۴) نظریه‌های شخصیت مدعی‌اند که برای هر سوالی در مورد افراد آدمی جوابی دارند.